

A L'EST
HI HA L'EDÈN
L'exili de Ramon Carnicer.
Maó de 1808 a 1814.

Per Francesc Rossell i Farré

12

L'exili de Ramon Carnicer. Maó de 1808 a 1814

«**A** principis de 1808 Ramon Carnicer va començar a escriure una òpera que no va poder concloure de resultes dels trastorns polítics. Es va comprometre molt durant la invasió francesa com a patriota exaltat, i per això, unit a la mort del seu mestre Baguer i a l'ocupació de Barcelona per les tropes franceses, es va veure obligat a fugir de la ciutat emigrant cap a Maó, a l'illa de Menorca, on arribà el dia 2 de juny del mateix any. En veure's privat de tota mena de recursos, pobre i sense conèixer a ningú, no va tenir cap altre remei que anar a raure al convent de franciscans d'aquella ciutat, pregà el pare guardià que l'admetés, per caritat, com a hoste. El frare hi va accedir amb tota amabilitat sense saber qui era el nou hoste; però després de tenir-hi una conversa va assabentar-se que era professor de música i va pregar-li que tingués cura de l'orgue pel rosari i pels goigs de Sant Antoni, que eren a punt de començar. Al convent no hi havia cap més organista que un cec de minsos recursos. Carnicer va acceptar, gustosament l'encàrrec i, efectivament, va fer tan bon paper tocant l'orgue, que els frares es varen quedar bocabadats i van creure que aquella aparició en el convent era miraculosa, per a major glòria del sant, la novena del qual se celebrava».¹

MENORCA, ILLA-REFUGI

L'any 1802, Menorca es reincorporava a la corona espanyola. Enrera quedaven les dominacions angleses i franceses. L'illa tornava a ser espanyola en l'època del decadent regnat de Carles IV. Enrera havia quedat l'Espanya de Carles III, de qui els menorquins tenien un grat record i, també el govern liberal i protector dels anglesos.

Aquells anys no foren massa benèvols amb la gent de l'illa. A la manca de treball i l'escassetat de queviures calia afegir-hi les males anyades en les collites. L'estat anòmal en què vivia Europa feia que la gent de mar veiés paralitzat el comerç marítim i tot contribuïa al fet que la vida de l'illa no fos gens falaguera.

A aquest malestar general dels illencs calia sumar-li els robatoris dels soldats que, massa escassos de ranxo, es dedicaven a robar a mà armada els pagesos i vilatans.

Era una època de crisi política i social aguda, no només a l'illa, sinó a l'Espanya peninsular. I per postres, la invasió francesa just després del cop d'Estat que havia destronat Carles IV. Un mal govern donava pas a un altre gens millor.

Tota Espanya s'alçaria contra els francesos. Començaria el cruel extermini del poble de Catalunya. Molta gent de les viles de les ciutats de la costa catalana s'embarcaren i es feren a la mar per fugir de les tropes del francès.

«Muchos de aquellos infelices pudieron llegar a las Baleares y no pocos a Mahón; y como se embarcaron tan inconscientemente, mujeres con sus niños sin la asistencia de sus maridos que estaban en el somatén, padres despavoridos y ancianos que poseídos de terror abandonaban esposas é hijos, huyendo á la desesperada con lo encapillado, y el que más con un lio de ropa, sin víveres, sin dinero y sin el menor conocimiento del país que los hospedara, ofrecian un cuadro desgarrador al pueblo mahonés, que caritativo y hospitalario, les ofrecia albergue y dispensaba toda suerte de asistencia.

»Esta inmigración fué seguida de otras á proporcion que los franceses se enseñoreaban de las riberas del Llobregat y de los campos de Tarragona y Tortosa, en términos, que falto Mahon de cómodo case-rio, se les albergaba en guardillas y sótanos».²

Els allaus d'immigrants van fer que fos tanta l'aglomeració que l'Ajuntament es va veure obligat a fer un nou barri darrera l'església dels Carmelites i que avui en dia s'anomena barri del Carme. En el seu llibre d'història, En Pere Riudavets diu que per fer aquestes obres es va crear una loteria local, els guanys de la qual serviren per endegar la construcció del nou barri. Començava una època de prosperitat per a la ciutat, que encara ara és coneguda com «es temps des catalans».

«Lo engrandiment de la vila, o la fabrica de casas, aumenta diariament de una manera qui aturdeix en un temps en que se queixan molt los particulars de la escasedat de diners. No es un lloc sol per on se engrandeix, puix que en un mateix temps que se fabriquen casas sortint de Mahó per el camí vell de St. Juan, ab una travesia o carrer qui de este passa al camí de les quatre bocas fora de la Arreval, s'en fabrican en el cors i en el carrer de Gracia, en la travesia o carrer qui de este últim va al de Sant Fernando, en las tancas del Dr. Parpal i de las monjas arribant fins el camí de na Paluda qui agafa el carrer del Castell y particularment en las tancas del Carme totas venudas, y en las de la Poly venudas en part ahont la fabrica es tanta que moltas casas ja son acabadas i habitadas, moltissimas y grans començadas y avençadas y altrás just començadas... No hay dubte que el fort lloguer de las casas i magatzems que se pagan vuy, contribueixan molt a fer tanta fabrica, així com el gran nombre de estrangers y particularment catalans qui se son retirats a esta contribueixin al gran augment de lloguer».³

MAÓ L'ANY 1810

Ja hem fet esment que una de les millors maneres de conèixer Maó durant els anys en què es veié obligat a viure-hi Ramon Carnicer és el *Diary de Mahó*, la gran crònica manuscrita de Joan Roca. Curiosament però, l'any 1810 s'edita una guia menorquina a la impremta de la vídua i fills de Fàbregues —on s'imprimien els diaris de Maó i de Menorca— del carrer d'es Castell. L'erudit local, senyor Josep Cotrina, afirma que aquesta degué ser la primera editada a l'illa. Sens dubte aquest fet li dona un important valor històric⁴.

A més d'un resum de l'illa des del seu descobriment fins al regnat de Ferran VII, la guia recull, de manera ordenada, el nom de les persones que constituïen els organismes polítics i socials de Menorca. A més de les dades referides als altres pobles hi ha les que parlen de diversos barris de Maó, del «Lazareto», de l'Hospital Militar, del port, de les drassanes, de les entrades i sortides de naus i també una relació dels sacerdots i altres jerarquies eclesiàstiques.

Per aquesta guia sabem que Benet Pons i Pons era l'organista de l'església de Santa Maria de Maó i que en Pere Tudurí era el pare guardià del Convent de Jesús. Malauradament no cita qui era l'organista d'aquell convent i parròquia el 1810. Ho seria el nostre músic Ramon Carnicer, tal i com ho afirma el seu biògraf Barbieri?

Imaginem que després de dos anys d'estada a l'illa, Carnicer s'havia guanyat una gran reputació i una colla d'amics, «entre els quals figuraven en primer terme el savi alemany Carles Ernest Cook, deixeble de piano de Mozart i mestre de física i química del cèlebre menorquí Mateu Orfila, la gran llumenera de la toxicologia i degà de la facultat de medicina de París»⁵.

Un apartat singular i important en la vida de Ramon Carnicer durant el seu exili menorquí és el vessant pedagògic: «Carnicer es dedicà a l'ensenyament. Feia arranjament de música per a piano, i destruïa els vells i els mals costums musicals. Conegué el mestre sicilià Rafel Rusto. Va ensenyar solfeig, cant, piano i composició i va difondre tant el gust per la música que quan arribà a Maó hi havia quatre pianos i en els poc més de cinc anys que va romandre a l'illa, va estudiar i treballar molt i passaven de cinquanta el nombre de pianos que deixà quan va partir»⁶.

Probablement però, també són d'aquella època les seves primeres trobades i festejos amb la que hauria de ser la seva dona, una barcelonina exiliada, que es deia Maria Magdalena España. Segur que ningú no ha descrit mai els afers amorosos d'aquells temps i d'aquella terra com l'erudit Joan Ramis.

Vista del port de Maó des de la Mola uns anys abans de l'arribada de Ramon Carnicer a Menorca. Col·lecció del llegat Hernández Mora. Obra atribuïda a Josep Chiesa. Reproduïda a l'Enciclopèdia de Menorca, Fascicle Art IX. Obra Cultural de Menorca, Maó 1988.

Al.lota, si estàs conenta
de sa teua serenada.
cert que estàs molt enganyada
perque era bastant dolenta.

Hei havia un qui cantava,
qui cantava com un bou,
i amb es seus crits i renou
ses oreies escorxava.

És tan agre i discordant
sa veu de aquell cantador
que no en trobaran pitjor
de es ponent en es llevant.

No vas ser anomenada
i sa festa era per tu:
vaia, al.lota, que a ningú
fan una semblant parada.

Tan estranya cantarella
a tothom va molestar,
i no sé com va agradar
a qui es creu, com tu, tan bella.

De *madama* te han tractada
i de això no hei ha motiu.
pues *madama* sols es diu
a una dona qui és casada.

Vasall teu, digué que era
i que pensasses amb ell:
que tal serà aquest aucell
qui canta de esta manera?

També et va dir que dormies
i tal cosa no crec jo,
perque amb un cantar tan bo
ulls i oreies badaries.

Digues-li si vol tornar
a dar-te divertiment
que càntia més dolçament
sinó farà vomitar.

I si vol fer serenades
i musiques altres nits,
no despèrtia ets adormits
ni els faça fer matinades.

Fe lo que te acab de dir
que es vesins estan cansats
de sentir més desbarats
i es vespre volen dormir.⁷

ELS ORGUES DE MAÓ

La tradició musical menorquina ha esdevingut un tòpic. És sobretot a les acaballes del segle XVIII i el segle XIX que hi ha una explosió cultural important i que donarà uns fruits notables: el Teatre Principal, l'orgue de Santa Maria, importants veus de l'òpera, grups corals, compositors nadius... i és encara més curiós que tot això succeeixi en una illa tan petita com Menorca, amb tan poca indústria i que ha patit l'aïllament polític i social.

És en ple segle XVIII quan hi haurà una important activitat en la renovació de vells edificis i en la construcció d'esglésies de nova planta. En moltes d'aquestes esglésies no hi mancaren nous instruments, en tot cas adients a la importància dels temples. Gabriel Julià i Seguí en el seu llibre *Els orgues de les esglésies de Menorca* assegura que a finals del segle passat gairebé totes les parròquies menorquines i la majoria dels convents posseïen el seu orgue. Lamentablement, però, gairebé tots foren destruïts durant la guerra civil del 1936.

Cal dir que les parròquies més importants de Maó tenien el seu orgue.

L'orgue del convent del Carme fou construït per l'orguener suís resident a Catalunya, Lluís Scherren, que l'acabà en el primer trimestre del 1783. Anteriorment, els frares havien tingut un altre orgue que compraren als carmelitans de Mallorca i que, posteriorment, vengueren al convent de les monges concepcionistes de Maó. L'orgue, que tenia un total de 30 registres, fou beneït i inaugurat oficialment el 19 d'abril de 1783, Dissabte de Glòria.

També l'orgue del convent de Jesús (església de Sant Francesc) és obra de Lluís Scherren, que l'acabà l'any 1795 i que devia ser el que tocà en Ramon Carnicer en els seus primers dies de refugi menorquí.

«L'Arxiduc Lluís Salvdor a la seva obra sobre Menorca parla d'aquest orgue d'una manera una mica despectiva i l'instrument no comptava encara amb el segle, pel que deduïm que es devia haver envellit bastant i no es trobava en molt bones condicions»⁸.

Sens dubte l'orgue més important és el que es conserva a l'església de Santa Maria de Maó. El temple, però, comptà successivament amb tres orgues i l'actual, fet construir pel rector Dr. Gabriel Aleña i que ha sofert diverses restauracions. En ell es fonen, de manera afortunada, elements de les escoles ibèrica i alemanya.

La importància d'aquest orgue, en la biografia de Ramon Carnicer, queda clara pel fet que fou acabat de construir l'any 1810. El músic targari ja portava, per tant, dos anys de residència a Maó. Segons sembla, hi tocà alguna vegada.

«Acabats los nous orgues de esta parroquia, air i antes de air foren examinats per 4 organistes, y rebuts pels Sr. Rector qui los ha costeads, y vuy a la tarda se ha cantat un solemne Te Deum acompanyat ab los mateixos, que han tocat tota la tarde»⁹.

*«Por entonces, era Carnicer un joven de veintitantos años y aunque muy pronto iba a conquistar gran fama y renombre en el ámbito musical de nuestro país, no es de extrañar que aquí pasara poco menos que desapercibido dada su juventud y el hecho de no tener una personalidad bien definida. Sin embargo, sabemos que se dedico a dar clases de música a hijos e hijas de familias pudientes, que fue organista de la Iglesia de San Francisco y que en ocasiones, pulsó también el órgano de Santa Maria»*¹⁰.

Sens dubte fou aquella juvenesa la que faria que el nom de Ramon Carnicer fos oblidat en els documents de l'època que parlen dels orgues i els organistes de Maó.

LA CONSTITUCIÓ DE 1812. CARNICER POLEMISTA

L'única prova real que hem trobat de l'estada de Ramon Carnicer a Menorca són unes cartes aparegudes al *Diario de Mahón*, abans de la celebració de les festes amb motiu de la proclamació de la Constitució de 1812 per les Corts de Cadis.

Tot i que la carta magna no fou mai una panacea, sí que la celebració de la seva proclamació serví als menorquins per sortir al carrer i celebrar-ho amb guarniments de façanes, il·luminacions espectaculars, tres dies festius decretats per l'alcaldia, i molts «visques», salves d'artilleria, repics de campanes, curses de cavalls i algun tedèum.

Hi hagué, a més, un indult massiu de presoners, als quals se serviren abundosos àpats.

Les festes duraren del 19 al 22 de setembre. El mateix dia 19 de setembre s'encetava una polèmica entre el cerer Rafael Hernández i el targari refugiat. Aquest enfrontament, segons Germà Coll Mesquida, es prellongà en els números 172, 173, 175, 177 i 178, en alguns suplementos que acompanyaven els números 179, 180 i 183, i en el primer número del *Diario de Menorca*. Hi varen intervenir tres personatges més, que signaren amb pseudònim les seves missives.

Sembla però, que els únics exemplars que es conserven avui són els que ara reproduïm:

«Se hace saber al público que en casa de D. Rafael Hernández Cerero calle portal de mar núm. 6 se halla para vender una porcion de antorchas que fueron recomendadas al estilo de Barcelona, por un expatriado, para las fiestas que van á acerse por la publicacion de la nueva constitucion; y se las dejo por haberlas hallado á mejor conveniencia en otra parte despues del ajuste.

*»El gremio de Maresotes de esta Ciudad; Sin embargo de haber dado orden a sus asistentes y Aguasiles de Marina con permiso del Sr. Comandante, de avisar á todos los Matriculados, y Comerciantes, tanto los abitantes como expatriados, para asistir á la fiesta del lunes por la mañana, en el convento de N.S. del Carmen, y se pone al público por los que se pueden haver olvidado, los quales quedaran convidados»*¹¹.

L'endemà, aquell expatriat català, que no era altre que Ramon Carnicer, s'adreçava a l'editor del periòdic:

«Señor editor. En el diario de ayer hé leído un aviso de D. Rafael Hernandez Cerero, que vive en la calle del portal del Mar Núm. 6 que pretende ajar los procederes de un expatriado, vociferando además de su papel, expresiones indecorosas contra la respetable casa de los Sres. Fidel Moragas é hijo; he sido yo comisionado por esta casa para comprar una porción de cera con el fin de celebrar con los demas Ciudadanos del pueblo, las plausibles fiestas de la publicacion de nuestra Constitución; he sido yo unicamente quien hé hablado con el Sr. Hernández sobre una cera, y si su aviso publicado en el diario se funda sobre un supuesto ajuste, conveniente será que se explique con claridad, exponiendo todo quanto se le ofesca á fin de poderle yo contextar y referir ingenuamente lo que ha pasado, para que el publico bien enterado de lo mal que á hablado Hernandez pueda hacer justicia á quien la tenga. Ramon Carnicer».

«Seño editor. Es preciso que el Sr. Carnicer esplique y justifique las expresiones vociferas indecorosas con que pretende hé hajado la casa de Moragas en el diario de anteayer. En cuanto á mi por lo que respecta al ajuste de la cera ofrezco probarlo tanto en particular como en publico a fin que el pueblo enterado del hecho pueda conocer de parte de quien esta la razon. Rafael Hernandez»¹².

La constitució, però, no portaria només aquesta polèmica. Poc després, i amb motiu de l'elecció de l'ajuntament constitucional, hom pretengué anul·lar-ne els resultats. Un dels punts que s'impugnava feia referència al dret de vot que empraren alguns expatriats catalans. En aquesta ocasió, Rafael Hernández, que havia estat escollit síndic procurador, defensaria el vot dels catalans i el dels de la resta d'espanyols exiliats.

«Los Catalanos y demas Españoles á quien los desastres é infortunios de la peninsula hermanados con su lealtad y patriotismo se han visto forzados a abandonar sus casas, sus fortunas, y su patria, buscando en Mahón un asilo; ¿han cometido acaso algun delito para perder, ó suspenderles del goce y exercicio de los derechos de ciudadano español? No les faltaba mas fallo que el del cargo para poner el sello á su negra desventura; todo español sea de la provincia que fuere, teniendo fixado domicilio y casa abierta en qualquier provincia del reyno que no arrastre las cadenas de la esclavitud, con modo de viver y honradez conocida goza indispensablemente del voto activo del ciudadano español; y solo la malicia puede disputarle una de sus mas nobles prerrogativas, sin mas título ni prueba que la voluntaria suposicion de decirse que se ignora su conducta, y que desconocen las qualidades de los individuos a quienes votaron. En esta misma capital concurrieron á la votacion los expatriados con domicilio que quisieron hacerlo, sin que sus naturales soñasen formar oposicion, quedando con ello enteramente desvanecido el cargo quarto»¹³.

Sens dubte, aquella Constitució del 1812 tingué molts defensors, però també molts detractors. Per a mi, el poeta que publicà els seus versos el 19 de setembre al *Diario de Mahón* anava errat:

*La Constitucion ¡ó libro precioso!
El escudo será con que el hispano
Defendido levantara su mano
Contra un segundo Godoy luxirioso.
La Constitución al pobre inocente
Le servira de invariable asilo,
De satisfaccion al sabio prudente,
De sumo gozo al mercader tranquilo.
De ignominia justa al delincuente,
Y de pasmo al que mora cerca el Nilo.*

Com a mínim, l'anònim versaire, ja matà l'art de fer versos.

Plaça de la Constitució. Aquarel·la del segle XIX. Autor anònim. En aquesta plaça es celebraren molts dels actes de la proclamació de la Constitució del 1812. Durant els actes, Ramon Carnicer mantingué una aferrissada polèmica amb el cerer, Rafael Hernández. Col·lecció del llegat Hernández Mora. (Reproducció de Francesc Rossell i Farré).

EL RETORN DE FERRAN VII, LA FI DE L'EXILI

«Ferran VII va entrar en els seus regnes per la Jonquera, el 22 de març, passant per territori encara ocupat pels francesos, i va ser rebut, sota la pluja, per un petit destacament espanyol. El tinent Manuel Gibert ho recordaria així, segons ens explica Apel·les Mestres: «Per davant nostre passà un cotxe al trot: a dins, repapat, hi havia un home, menjant-se a dentellaes un pollastre rostit que té agafat amb un paper d'estrassa... i passa sense un saludo, sense un somris, sense una mirada». Va fer cap a Figueres, ocupada també, i s'hi va entrevistar amb el mariscal Suchet. El 24, havent cessat la pluja i amb un bon sol, arribava al Fluvià, on el rebia oficialment en territori espanyol, al poble de Bàscara, el general Copons, capità general de Catalunya»¹⁴.

Era l'any 1814. A Catalunya les tropes franceses encara hi romandrien fins a finals del mes de maig. El 28 de maig a Barcelona es restablirien les institucions de l'Antic Règim. A Maó havien viscut i havien celebrat el període constitucional. A Barcelona això no fou possible.

Els menorquins, de bell nou, s'empescaren una excusa per fer una celebració, en aquest cas una missa amb un sermó en acció de gràcies al Totpoderós «pel feliç retorn del nostre preuat monarca el senyor Ferran VII a Espanya». La prèdica tingué lloc a l'església dels pares carmelites.

«[...] El imperio de la iniquidad bambolea, los cimientos del despotismo mas feroz retiemblan, y FERNANDO VII despues de 6 años del mas injusto cautiverio, vuelve a España, vuelve a su centro, digo, mal que les pese á Bonaparte y á sus secuaces para consolar á sus amados españoles. Bien pudo Napoleon allá en el exceso de su orgullo frenético, este Antioco inconsecuente, este Eliodoro sacrílego, este Nabuco insolente decretar nuestro aniquilamiento, el cielo habia salido garante de nuestra resistencia y energia y así (amados compatriotas) ya José lleno de bendiciones se complace en el seno de su familia, ya David ocupando tranquilamente su trono contra la indignación de Saul promete á sus con-ciudadanos las dulzuras de la mas interminable paz: ya el pueblo se enagena en medio de las mas vivas

aclamaciones, le llama el desado de las gentes, el libertador de su nación, el Benjamin de su patria; todo es centento (contento?), todo jubilo, y regocijo, FERNANDO derrama lágrimas, abraza á sus hijos y defensores, besa las manos que le han roto sus pesadas cadenas, solloza de gozo, enmudece, desmaya: el pueblo repite los vivas, el rey despierta de su letargo amoroso; promete la prosperidad de la España, protesta sus vivos deseos por la conservacion de los derechos de los españoles, y ved aquí que desde luego amanece el imperio de Octavio Cesar, se renuevan las glorias de Recaredo, vuelven á resonar de polo á polo la piedad y hazañas de Don Fernando el Santo y de Don Fernando de Castilla el catolico y Doña Isabel; ya se acabaron ya las tropelias de los Godoyes, desaparece la estafa de los tribunales, mandan en los miembros del gobierno el órden y la sinceridad, es auxiliado el justo, castigado el delito, y la Constitución sirve ya de antemural contra el salto de nuestros adversarios».¹⁵

El sermó continua elogiant la figura del monarca i fa una pregària a Déu per haver-los retornat al rei. Un rei que molts creien que accediria a la Constitució i que, contràriament, decretaria: *«declaro que mi real ánimo es no solamente no jurar ni acceder a dicha constitución ni a decreto alguno de las cortes generales y extraordinarias, y de las ordinarias actualmente abiertas, a saber, los que sean depresivos de los derechos y prerrogativas de mi soberanía [...], sinó el declarar aquella constitución y tales decretos nulos y de ningún valor ni efecto, ahora ni en tiempo alguno, como si no hubiesen pasado jamas tales actos, y se quitasen de enmedio del tiempo»*¹⁶.

Amb el retorn de Ferran VII a Espanya és ben segur que Ramon Carnicer decidí deixar de viure exiliat a Maó, probablement en una fonda del carrer d'es Castell. *«Refiriéndome a la estancia en Mahón de Carnicer [...] diré que estuvo hospedado en una fonda de la calle del Castillo»*¹⁷ i que vulgués retornar a Barcelona, on el 19 d'agost d'aquest mateix any es casaria amb Maria Magdalena España, a qui, segons sembla, havia conegut a Maó.

Gràcies als diaris de l'època hem pogut saber que al carrer d'es Castell hi havia, almenys, dues fondes: la fonda del Delfín i la fonda El Caballo Blanco. De la primera, a més, saben que a les dues del migdia hi havia taula rodona, és a dir, compartida i també privada per als senyors que ho desitgessin¹⁸.

També era freqüent trobar anuncis demanant feina. Nosaltres ens preguntem si l'esposa de Ramon Carnicer havia pogut ser una d'aquestes anònimes anunciants: *«Una joven catalana desea colocarse en alguna casa de calidad de camarera, el que la necesite acudirá al puente del Castillo en casa de Margarita Bogadera donde vive la sobredicha catalana»*¹⁹.

No mancaven en la premsa d'aquells dies les referències a balls de màscares en honor del recuperat monarca i nombrosos anuncis de vaixells que retornaven a Barcelona bo i admetent passatgers. Per ara no sabem en quin vaixell partí ni de quina banda de port salpà. Tampoc no sabem el nom del capità amb qui va fer els tractes per retornar a casa. Això sí, ens quedarà l'esperança de saber que a Menorca encara hi poden romandre algunes de les seves obres primerenques. Qui sap si fou ell qui publicà aquest anunci: *«En casa de Don José Charlton daran razon de quien tiene un fortepiano inglés de seis octavas»*²⁰.

Segurament una recerca més estricta i escrupolosa en els arxius locals i parroquials o en alguna biblioteca particular podria donar els seus fruits en l'esdevenidor. Nosaltres podem dir, però, que quan Carnicer encara vivia a Menorca s'anunciava al periòdic local que: *«en la oficina de este diario daran razón de quien tiene para vender varias excelentes obras de música, bals y otras sonatas para piano forte»*²¹. Tant de bo algú les hagi guardades. Així escriuriem la pàgina musical de Ramon Carnicer a Menorca.

Vista del port de Maó. Any 1989. D'esquerra a dreta les esglésies del Carme, Santa Maria i Sant Francesc. En aquestes parròquies Carnicer hi pogué tocar l'orgue durant la seva estada a Maó entre l'any 1808 i el 1814. (Fotografia: Francesc Rossell i Farré).

NOTES:

1. CASARES, Emilio: *Biografías y documentos sobre música y músicos españoles*. Llegat Barbieri, Volum I. Fundació Banco Exterior, 1986, Madrid.
2. RIUDAVETS TUDIRÍ, Pedro: *Historia de Menorca*. II part, pàg. 1716, exemplar a la Fundació Hernández Mora, Ajuntament de Maó.
3. ROCA I VINENT, Joan: *Diary de Maó*, Maó, 31 de desembre de 1811. Original manuscrit que es conserva a la Biblioteca Pública de Maó. Aquesta obra iniciada el 1779 descriu mig segle de la vida de Menorca amb tota mena de detalls.
4. COTRINA, José: «Guia menorquina para el año 1810» a *Revista de Menorca*, pàgs. 38 a 43, Maó, gener de 1928. Un exemplar de l'article «Guia menorquina para el año 1810» es conserva a la Biblioteca de la Fundació Hernández Mora, Ajuntament de Maó.
- 5 i 6. CASARES, Emilio: obra citada.
7. RAMIS I RAMIS, Joan: *Poesies burlesques i amoroses*, edició a cura d'Antoni Joan Pons, Col.lecció Capcer, Institut Menorquí d'Estudis, Ciutadella, 1988.
8. JULIÀ I SEGUÍ, Gabriel: «Els orgues de les esglésies de Menorca» a *Revista de Menorca*, Ateneu Científic, literari i artístic de Maó, pàgs. 145-235, Editorial Menorca, S.A., Maó, segon trimestre, 1984. I també a *Els orgues de les esglésies de Menorca*, Nura, Menorca, 1986.
9. ROCA I VINENT, Joan: *Diary de Mahó*, Maó, 30 de setembre de 1810. Original manuscrit que es conserva a la Biblioteca Pública de Maó.
10. MERCADAL, Deseado: «Carnicer y Clavé. Dos músicos catalanes en Mahón», article aparegut al diari *Menorca* del 5-II-1970 i al llibre *Menorca retrospectiva*, Editorial Menorca, 1985.
11. «NOTICIAS PARTICULARES DE MAHÓN» a *Diario de Mahón*, del dissabte 19 de setembre de 1812. Ed. Impremta de la vídua i fills de Fàbregues, pàg. 692. L'original es troba en una col.lecció particular.
12. «NOTICIAS PARTICULARES DE MAHÓN» a *Diario de Mahón*, del diumenge 20 i del dilluns 21 de setembre de 1812. Impremta de la vídua i fills de Fàbregues, pàgs. 695-698. L'original es troba en una col.lecció particular.
13. *REPRESENTACIONES DADAS POR EL SÍNDICO PROCURADOR DEL AYUNTAMIENTO CONSTITUCIONAL DE LA PLAZA DE MAHÓN AL SEÑOR GEFÉ POLÍTICO DE ESTA PROVINCIA, LUEGO QUE SUPO POSITIVAMENTE QUE ERA PRODUCCIÓN DEL MISMO GEFÉ EL DECRETO DEL 5 DE DICIEMBRE DE 1812 QUE DA POR NULA SU ELECCIÓN, MANDANDO SE PROCEDA A NUEVA CONVOCATORIA PARROQUIAL*. Pàg. 6, impremta de Miquel Domingo, Maó 1812. Opuscle que es troba a la biblioteca del llegat Hernández Mora, Ajuntament de Maó.
14. FONTANA, Josep: *Història de Catalunya. La fi de l'Antic Règim i la industrialització, 1787-1868*. Volum V. Edicions 62, Barcelona, 1988, pàg. 183.
15. PLA, Antoni: «Sermón que en acción de gracias...», prèdica a l'església del Carme. Impressor, oficina de Pere Antoni Serra, Maó, 1814, pàgs. 16-18. L'original es troba a la biblioteca de la Fundació Hernández Mora, Ajuntament de Maó.
16. FONTANA, Josep: obra citada, pàg. 184.
17. MERCADAL, Deseado: «Sobre el compositor Ramón Carnicer y su estancia en Mahón» article al diari *Menorca*, 18 de maig de 1988, pàg. 14.

18. «NOTICIAS PARTICULARES DE MAHÓN», a *Diario de Menorca*,, diversos anuncis públics entre els mesos d'agost i octubre, Maó, 1814, impremta de la vídua i fills de Fàbregues. Els originals es troben a l'hemeroteca de la Biblioteca Pública de Maó.
19. «NOTICIAS PARTICULARES DE MAHÓN» a *Diario de Menorca*, 6 de gener, Maó 1814.
20. «NOTICIAS PARTICULARES DE MAHÓN» a *Diario de Menorca*, 10 de juny, Maó 1814.
21. «NOTICIAS PARTICULARES DE MAHÓN» a *Diario de Menorca*, 1 de gener, Maó 1814.

BIBLIOGRAFIA

- CASARES, Emilio: *Biografías y documentos sobre música y músicos españoles*, llegat Barbieri, Volum I, Fundación Banco Exterior, 1986, Madrid.
- RIUDAVETS TUDURÍ, Pedro: *Historia de Menorca*, II part. Exemplar de la biblioteca de la Fundació Hernández Mora, Ajuntament de Maó.
- ROCA I VINENT, Joan: *Diary de Mahó*. Original manuscrit. anys 1808-1814.
- COTRINA, José: «Guia menorquina para el año 1810» a *Revista de Menorca*, Maó, gener de 1928, pàgs. 38-43.
- GUIA MENORQUINA PARA EL AÑO 1810, impremta de la vídua i fills de Fàbregues, Maó, 1810, 102 pàgines.
- RAMIS I RAMIS, Joan: *Poesies burlesques i amoroses*, edició a cura d'Antoni Joan Pons, col·lecció Capcer, 8, Institut Menorquí d'Estudis, Ciutadella, 1988.
- JULIÀ I SEGUÍ, Gabriel: «els orgues de les esglésies de Menorca» a *Revista de Menorca*, Ateneu científic, literari i artístic de Maó, Editorial Menorca, Maó, 1984.
- MERCADAL, Deseado: *Mernoca retrospectiva*, Editorial Menorca, 1985.
- FONTANA, Josep: *Història de Catalunya. La Fi de l'Antic Règim i la industrialització, 1787-1868*, Barcelona, Edicions 62, 1988. Volum V.
- COLL I MESQUIDA, Gabriel: «La proclamación de la Constitución de 1812 en nuestra ciudad, vista por los contemporáneos» a *Revista de Menorca*, pàgs. 165-172, Maó, 1962.
- MURILLO TUDURÍ, Andreu: «El puerto de Mahón y las evoluciones menorquinas. 1740-1911» a *Revista de Menorca*, pàgs. 113-206, Maó, 1970.
- HERNÁNDEZ SANZ, Francisco: «Órgano monumental de la Iglesia de Santa María» a *Revista de Menorca*, Maó, 1897 (facsimil).
- ALEMANY I VICH, Lluís: «La prensa en Menorca. Contribución a su estudio» a *Revista de Menorca*, pàgs. 5-308, Maó 1974 (facsimil).

FONTS

- Diversos diaris de Maó i Menorca dels anys 1812 al 1814.
- Diversos documents impresos de l'època.

ARXIU I BIBLIOTEQUES CONSULTADES

- Biblioteca Pública de Maó, Arxiu Municipal de Maó, Fundació Hernández Mora, Biblioteca de l'Ateneu de Maó, Arxiu Diocesà de Ciutadella i Arxiu del Seminari de Ciutadella.

AGRAÏMENTS:

- Als senyors Tomàs Vidal, Deseado Mercadal i Guillem Coll, a la Biblioteca Pública de Maó, a l'Arxiu Municipal de Maó, a la Fundació Hernández Mora, a l'Ateneu de Maó, a l'Arxiu Diocesà de Ciutadella, a l'Arxiu del Seminari de Ciutadella i a la Regidoria de Cultura de l'Ajuntament de Maó per les facilitats rebudes en la consulta de documents.